

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ ΘΕΩΡΗΤΙΚΗΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗΣ Γ' ΛΥΚΕΙΟΥ

Α'. ΚΕΙΜΕΝΟ

Γεώργιος Βιζυηνός, Το αμάρτημα της μητρός μου (απόσπασμα).

Όταν επανήλθον να καθίσω πλησίον της, έτρεμον τα γόνατά μου εξ αορίστου αλλ' ισχυρού τινος φόβου.

Η μήτηρ μου εκρέμασε την κεφαλήν, ως κατάδικος, όστις ίσταται ενώπιον του κριτού του με την συναίσθησιν τρομερού τινος εγκλήματος.

— Το θυμάσαι το Αννιώ μας; με ηρώτησε μετά τινας στιγμάς πληκτικής σιωπής.

— Μάλιστα, μητέρα! Πώς δεν το θυμούμαι! Ήταν η μόνη μας αδελφή, κ' εξεψύχησεν εμπρός στα μάτια μου.

— Ναι! με είπεν, αναστενάξασα βαθέως, αλλά δεν ήτο το μόνο μου κορίτσι! Εσύ είσαι τέσσερα χρόνια μικρότερος από το Χρηστάκη. Ένα χρόνο κατόπι του έκαμα την πρώτη μου θυγατέρα.

Ήταν τότε κοντά, που επαντρολογιέτο ο Φωτής ο Μυλωνάς. Ο μακαρίτης ο πατέρας σου παράργησε το γάμο τους, ως που ν' αποσαρρανήσω εγώ, για να τους στεφανώσουμε μαζί. Ήθελε να με βγάλη και μένα στον κόσμο, για να χαρώ σαν πανδρευμένη, αφού κορίτσι δεν μ' άφηκεν η γιαγιά σου να χαρώ.

Το πρωί τους στεφανώσαμε, και το βράδυ ήταν οι καλεσμένοι στο σπίτι τους° και επαίζαν τα βιολιά, και έτρωγεν ο κόσμος μέσα στην αυλή, κι εγύρνα η κανάτα με το κρασί από χέρι σε χέρι. Και έκαμεν ο πατέρας σου κέφι, σαν διασκεδαστικός που ήταν ο μακαρίτης, και μ' έρριψε το μανδύηλ του, να σηκωθώ να χορέψουμε. Σαν τον έβλεπα να χορεύη, μου άνοιγεν η καρδιά μου, και σαν νέα που ήμουνε, αγαπούσα κ' εγώ το χορό. Κ' εχορέψαμε λοιπόν° κ' εχόρεψαν και οι άλλοι καταπόδι μας. Μα εμείς εχορέψαμε και καλύτερα και πολύτερα.

Σαν εκοντέψανε τα μεσάνυχτα, επήρα τον πατέρα σου παράμερα και τον είπα° Άνδρα, εγώ έχω παιδί στην κούνια και δεν μπορώ πια να μείνω. Το παιδί πεινά° εγώ εσπάργωσα. Πώς να βυζιάξω μεσ' στον κόσμο και με το καλό μου το φόρεμα! Μείνε συ, αν θέλης να διασκεδάσης ακόμα. Εγώ θα πάρω το μωρό να πάγω στο σπίτι.

— Ε, καλά, γυναίκα! είπεν ο σχωρεμένος, και μ' επαπάρισε πα στον ώμο. Έλα, χόρεψε κι αυτό το χορό μαζί μου, και ύστερα πηγαίνουμε κ' οι δύο. Το κρασί άρχισε να με χτυπά στο κεφάλι, και αφορμή γυρεύω κι εγώ να φύγω.

Σαν εξεχορέψαμε κ' εκείνο το χορό, επήραμε τη στράτα.

Ο γαμβρός έστειλε τα παιχνίδια και μας εξεπροβόδησαν ως το μισό το δρόμο. Μα είχαμε ακόμη πολύ ως το σπίτι. Γιατί ο γάμος έγινε στον Καρσιμαχαλά. Ο δούλος επήγαινε μπροστά με το φανάρι. Ο πατέρας σου εσήκωνε το παιδί, και βαστούσε και μένα από το χέρι.

— Κουράσθης, βλέπω, γυναίκα!

— Ναι, Μιχαλιό. Κουράσθηκα.

— Άιντε βάλ' ακόμα κομμάτι δύναμι, ως που να φθάσουμε στο σπίτι. Θα στρώσω τα στρώματα μοναχός μου. Εμετάνοιωσα που σ' έβαλα κ' εχόρεψες τόσο πολύ.

— Δεν πειράζει, άνδρα, του είπα. Το έκαμα για το χατήρι σου. Αύριο ξεκουράζομαι πάλι.

Έτσι ήρθαμε στο σπίτι. Εγώ εφάσκισα κ' εβύζαξα το παιδί, κ' εκείνος έστρωσε. Ο Χρηστάκης εκοιμάτο μαζί με την Βενετιά, που την αφήκα να τον φυλάγη. Σε λίγο επλαγιάσαμε και μεις. Εκεί, μέσα στον ύπνο μου, μ' εφάνηκε πως έκλαψε το παιδί. Το καϋμένο!, είπα, δεν έφαγε σήμερα χορταστικά. Και ακούμβησα στην κούνια του να το βυζιάξω. Μα ήμουν πολύ κουρασμένη και δεν μπορούσα να κρατηθώ. Το έβγαλα λοιπόν, και το έβαλα κοντά μου, μέσ' το στρώμα, και του έδωσα τη ρόγα στο στόμα του. Εκεί με ξαναπήρεν ο ύπνος.

Δεν ηξεύρω πόσην ώρα ήθελεν ως το πουρνό. Μα σαν έννοιωσα να χαράζει — ας το βάλω, είπα, το παιδί στον τόπο του.

Μα κει που πήγα να το σηκώσω, τι να διω! Το παιδί δεν εσάλευε!

Εξύπνησα τον πατέρα σου° το ξεφασκιάσαμε, το ζεστάναμε, του ετρίψαμε το μυτούδι του, τίποτε! — Ήταν απεθαμένο!

— Το πλάκωσες, γυναίκα, το παιδί μου! — είπεν ο πατέρας σου, και τον επήραν τα δάκρυα. Τότε άρχισα εγώ να κλαίγω στα δυνατά και να ξεφωνίζω. Μα ο πατέρας σου έβαλε το χέρι του στο στόμα μου και — Σους! με είπε. Τι φωνάζεις έτσι, βρε βώδι; — Αυτό με το είπε. Θεός σχωρέσ' τονε. Τρία χρόνια είχαμε πανδρευμένοι, κακό λόγο δεν με είπε. Κ' εκείνη τη στιγμή με το είπε. — Ε; Τι φωνάζεις έτσι; Θέλεις να ξεσηκώσης τη γειτονιά, να πη ο κόσμος πως εμέθυσες κ' επλάκωσες το παιδί σου;

Και είχε δίκιο, που ν' αγιάσουν τα χώματα που κοιτάται! Γιατί, αν το μάθαιναν ο κόσμος, έπρεπε να σχίσω τη γη να έμβω μέσα από το κακό μου.

Αλλά, τι τα θέλεις! Η αμαρτία είναι αμαρτία. Σαν το εθάψαμε το παιδί, κ' εγυρίσαμεν από την εκκλησία, τότε άρχισε το θρήνος το μεγάλο. Τότε πια δεν έκλαιγα κρυφά. — Είσαι νέα, και θα κάμης κι άλλα, μ' έλεγαν. Ως τόσον ο καιρός περνούσε, και ο Θεός δεν μας έδιδε τίποτε. Να! έλεγα μέσα μου. Ο Θεός με τιμωρεί, γιατί δεν εστάθηκα άξια να προφυλάξω το παιδί που μ' έδωκε! Και εντρεπόμουνα τον κόσμο, και εφοβούμην τον πατέρα σου. Γιατί κ' εκείνος όλο τον πρώτο χρόνο έκαμνε τάχα τον αλύπητο και μ' επαρηγοούσε, για να με δώση θάρρος. Ύστερα όμως άρχισε να γίνεται σιγανός και συλλογισμένος.

Β'. ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

1. Από πού αντλεί το αφηγηματικό υλικό του ο Γεώργιος Βιζυηνός και πώς το αξιοποιεί; **Μονάδες 9**
Να αναφέρετε τρία σημεία του παραπάνω κειμένου, τα οποία τεκμηριώνουν τη θέση σας **Μονάδες 6**
Μονάδες 15

2. Να αναφέρετε, με παραδείγματα μέσα από το παραπάνω κείμενο, πέντε από τα βασικά χαρακτηριστικά της διηγηματογραφίας του Βιζυηνού. **Μονάδες 20**

3. «Ο Βιζυηνός έχει την ικανότητα να διαγράφει αυθυπόστατους ανθρώπινους τύπους, επιμένοντας πολύ στη λεπτομερειακή απόδοση των ψυχικών καταστάσεων. Οι ήρωές του, ιδωμένοι με αγάπη, έχουν μια ειδική ευαισθησία, είναι ήρωες παθητικοί». (Γιώργος Παγανός, *Η Νεοελληνική Πεζογραφία*, τ. Α', Κώδικας, Θεσσαλονίκη 1999). Να επαληθεύσετε την παραπάνω άποψη με στοιχεία από το απόσπασμα του Γ. Βιζυηνού. **Μονάδες 20**

4. «— Το πλάκωσες, γυναίκα, το παιδί μου! — είπεν ο πατέρας σου, και τον επήραν τα δάκρυα. Τότε άρχισα εγώ να κλαίγω στα δυνατά και να ξεφωνίζω. Μα ο πατέρας σου έβαλε το χέρι του στο στόμα μου και — Σους! με είπε. Τι φωνάζεις έτσι, βρε βώδι; — Αυτό με το είπε. Θεός σχωρέσ' τονε. Τρία χρόνια είχαμε πανδρευμένοι, κακό λόγο δεν με είπε. Κ' εκείνη τη στιγμή με το είπε. — Ε; Τι φωνάζεις έτσι; Θέλεις να ξεσηκώσης τη γειτονιά, να πη ο κόσμος πως εμέθυσες κ' επλάκωσες το παιδί σου;».

Να σχολιάσετε σε δύο παραγράφους (130-150 λέξεις) τη στάση του πατέρα, όπως αυτή προκύπτει από το παραπάνω απόσπασμα. **Μονάδες 25**

5. Να γίνει συγκριτικός σχολιασμός του αποσπάσματος από «Το αμάρτημα της μητρός μου» του Γ. Βιζυηνού με το παρακάτω απόσπασμα από την «Αναφορά στον Γκρέκο» του Νίκου Καζαντζάκη όσον αφορά στη θέση της γυναίκας. **Μονάδες 20**

Νίκος Καζαντζάκης, Αναφορά στον Γκρέκο, (απόσπασμα).

Μονάχα μια φορά θυμούμαι τη μητέρα μου να λάμπει παράξενα το μάτι της, να γελάει και να χαίρεται, σαν όταν θα 'ταν ανύπαντρη ή αρραβωνιασμένη. Πρωτομαγιά, είχαμε πάει σ' ένα χωριό, στη Φόδελε, γεμάτο νερά και περβόλια πορτοκαλιές, να κάμει ο πατέρας μου μια βάφτιση. Οπότεν, άξαφνα, σφοδρή νεροποντή ξέσπασε, γίνηκε ο ουρανός νερό κι άδειασε απάνω στη γης, κι αυτή κακάριζε, άνοιγε και δέχουνταν τ' αρσενικά νερά βαθιά στον κόρφο της. Είχαν μαζευτεί οι προύχοντες του χωριού, με τις γυναίκες τους και τις κόρες, στο μεγάλον οντά του κουμπάρου, η βροχή κι οι αστραπές έμπαιναν από τις χαραμάδες της πόρτας και των παραθυριών, ο αέρας μύριζε πορτοκάλι και χώμα. Και μπαινόβγαιναν τα τραταρίσματα, τα κρασιά, τα ρακιά κι οι μεζέδες, πήρε να βραδιάζει, άναψαν τα λυχνάρια, οι άντρες ήρθαν στο κέφι, οι γυναίκες οι χαμοβλεπούσες

σήκωσαν τα μάτια κι άρχισαν να καθαρίζουν σαν τις πέρδικες° κι όξω από το σπίτι μούγκριζε ακόμα ο Θεός, πλήθαιναν οι βροντές, τα στενά δρομάκια του χωριού είχαν γίνει ποτάμια, κατακυλούσαν οι πέτρες και χαχάριζαν, είχε γίνει ο Θεός νεροποντή κι αγκάλιαζε, πότιζε, κάρπιζε τη γης.

Κι ο κύρης στράφηκε στη μάνα μου, πρώτη φορά είδα να την κοιτάζει με τρυφεράδα, κι η φωνή του πρώτη φορά είχε γλυκάνει:

— Μαργή, της είπε, τραγούδηξε.

Της έδινε την άδεια, μπροστά σε τόσους άντρες, να τραγουδήσει° κι εγώ σηκώθηκα ανταρμένος. Δεν ξέρω γιατί, είχα θυμώσει° έκαμα να τρέξω στη μάνα μου, σα να 'θελα να την προστατέψω° μα ο κύρης με άγγιξε με το δάχτυλό του στον ώμο και με κάθισε κάτω. Κι η μάνα μου φάνηκε αγνώριστη, γυάλιζε το πρόσωπό της, σα να το αγκάλιαζαν όλες οι βροχές κι οι αστραπές, σήκωσε το λαιμό, και θυμούμαι τα μακριά κορακάτα μαλλιά της λύθηκαν ξαφνικά, της σκέπασαν τις πλάτες και κατέβηκαν ως τα γοφιά της. Κι άρχισε ... τι φωνή ήταν εκείνη, βαθιά, γλυκιά, λίγο βραχνή, όλο πάθος° μεσόκλεισε τα μάτια της κατά τον κύρη και τραγούδησε μια μαντινάδα. Δε θα την ξεχάσω ποτέ τη μαντινάδα αυτή° τότε δεν κατάλαβα γιατί την είπε, για ποιον την είπε° αργότερα, σα μεγάλωσα, κατάλαβα. Τραγουδούσε με τη γλυκιά, γεμάτη συγκρατημένο πάθος φωνή της και κοίταζε τον πατέρα:

*Θαμάζουμαι όταν περπατείς πώς δεν ανθούν οι ρούγες
και πώς δε γίνεσαι αϊτός με τις χρυσές φτερούγες!*

Γύρισα πέρα τα μάτια, να μη βλέπω τον κύρη, να μη βλέπω τη μάνα, πήγα στο παραθύρι κι ακούμπησα το κούτελό μου στο τζάμι κι έβλεπα τη βροχή να πέφτει και να τρώει τα χώματα.

Απαντήσεις

1. Εισαγωγή σελ. 122: «Το αφηγηματικό υλικό ... διηγηματογραφίας»
 - **προσωπικές και οικογενειακές μνήμες:** Τα ονόματα των προσώπων που περιγράφονται στο απόσπασμα, συμπίπτουν με εκείνα της οικογένειας του συγγραφέα.
 - **παραδόσεις και βιώματα της λαϊκής ζωής στην ιδιαίτερη πατρίδα του:** Η περιγραφή του γαμήλιου γλεντιού, μας παραπέμπει άμεσα στην ελληνική ύπαιθρο. (ο Βιζυηνός κατάγεται από το χωριό Βιζύη της Ανατολικής Θράκης)
 - **στέρεο υπόβαθρο της παιδείας του και επιστημονική γνώση της ψυχολογίας:** Η περιγραφή των ψυχικών μεταπτώσεων των ηρώων του. Συγκεκριμένα: «Γιατί κ' εκείνος! ... συλλογισμένος».
 - 2.α. **Αφήγηση σε πρώτο πρόσωπο:** Χρήση α' ρηματικού προσώπου (επανήλθον ... φόβου). Κτητική αντωνυμία (η μητήρ μου).
 - β. **Δραματικές προτάσεις:** Στο διάλογο μεταξύ των δύο συζύγων «Το πλάκωσες ... επλάκωσες το παιδί σου».
 - γ. **Η ενδιαφέρουσα διαπλοκή του χρόνου της ιστορίας και του χρόνου της αφήγησης:** Η αναδρομική αφήγηση «Το θυμάσαι ...» δηλαδή η περιγραφή – εξομολόγηση του αμαρτήματος, η οποία αποτελεί μια εγκιβωτισμένη αφήγηση των διαδραματιζόμενων στο παρελθόν.
 - δ. **Η διείσδυση στα μύχια της ψυχής:** «Εκρέμασε την κεφαλήν ... εγκλήματος». Η αμαρτία είναι αμαρτία.
 - ε. **οι θαυμαστές για το μέτρο τους κορυφώσεις:** «Το πλάκωσες, γυναίκα, το παιδί μου! – «Μια λιτή, πλην συγκλονιστική διατύπωση του συναισθήματος σε μια στιγμή μεγάλης συναισθηματικής φόρτισης.
3. Ως προς τον τρόπο περιγραφής των προσώπων ο Βιζυηνός αποδεικνύεται ικανότατος ψυχογράφος. Το κεντρικό πρόσωπο του διηγήματος, η μητέρα, παρουσιάζεται ως πολυδιάστατος και αυθυπόστατος χαρακτήρας. Αναδεικνύεται ζωντανός, πλήρης, οι σκέψεις και τα συναισθήματα του οποίου αναδύονται

περισσότερο από τη συμπεριφορά και λιγότερο από τα σχόλια του αφηγητή – συγγραφέα. Το ίδιο συμβαίνει και με τη περιγραφή του πατέρα. Παρουσιάζεται ως κεντρικό πρόσωπο σ' αυτή την εγκιβωτισμένη αφήγηση.

Η παρουσίαση τους, λοιπόν, είναι δυναμική και γίνεται μέσα από την αφήγηση της μητέρας. Και για τους δύο δίνεται μια άρτια εικόνα της προσωπικότητάς τους, καθώς αυτή παρουσιάζεται σε συνθήκες έντονης χαράς (γλέντι γάμου) αλλά και έντονης λύπης (θάνατος παιδιού). Ξεκινώντας από τον πατέρα διακρίνουμε ότι η παρουσίασή του ως συζύγου και ανθρώπου γίνεται με ιδιαίτερη τρυφερότητα, αγάπη και κατανόηση από την πλευρά της μητέρας.

Με λεπτομέρειες περιγράφει τις αντιδράσεις του πατέρα ενώ θυμάται και αποδίδει ακριβώς τα λόγια του σε καίριες στιγμές της αφήγησης (λίγο πριν και αμέσως μετά το θλιβερό συμβάν)

Με την ίδια λεπτομέρεια περιγράφονται και οι δικές της κινήσεις και τα δικά της λόγια, έτσι ο αναγνώστης έχει την ευκαιρία να σχηματίσει μια ολοκληρωμένη και ζωντανή εικόνα για τους δύο ήρωες. Συνάμα ενδείξεις μιας ιδιαίτερης «ειδικής ευαισθησίας» είναι το κλάμα του πατέρα, αλλά και η προσποίηση που ακολούθησε «έκανε τον αλύπητο».

Η μητέρα, από την άλλη, εκδηλώνει αυτή την ευαισθησία τόσο στην αρχή «Η μήτηρ μου εκρέμασε.... εγκλήματος» όσο και στο τέλος της αφήγησης «Αλλά τι τα θέλεις! Η αμαρτία είναι αμαρτία.»

Τέλος κοινό σημείο των δύο πρωταγωνιστών είναι η παθητικότητα τους. Βρίσκονται αντιμέτωποι με γεγονότα που ακούσια προκάλεσαν αλλά και γεγονότα που αδυνατούν να κάνουν κάτι για την ανατροπή τους. Η μητέρα όλη της τη ζωή «κουβαλά» την αμαρτία ενός ακούσιου εγκλήματος, ενώ ο πατέρας σιγά – σιγά παραιτείται από κάθε προσπάθεια « γίνεται σιγανός και συλλογισμένος»

4. Σ' αυτή την ενότητα του διηγήματος, ο πατέρας περιγράφεται ως ένα από τα κύρια πρόσωπα της ιστορίας. Καταγράφεται λεπτομερώς η αντίδραση του στο γεγονός του θανάτου της μικρής του κόρης. Έτσι μέσα από αυτή τη συμπεριφορά, που εκδηλώνεται λεκτικά, αναδεικνύεται ο χαρακτήρας του σε μια ιδιαίτερα δύσκολη στιγμή – κορυφαία- της ζωής του.

Η μοίρα του επιφύλασσε ένα τραγικό παιχνίδι. Μετά το γλέντι και τη χαρά, ο απόλυτος πόνος.

Η πρώτη αντίδρασή του είναι αυθόρμητη και ενστικτώδης. «Το πλάκωσε, γυναίκα, το παιδί μου! είπε και τον πήραν τα δάκρυα» Το κτητικό «μου» και τα δάκρυά του, δείχνουν έναν άνθρωπο ευαίσθητο, συντετριμμένο, ένα τραγικό πρόσωπο. Απόλυτα σύμφωνος με τα δεδομένα της εποχής ως προς το ανδρικό ήθος, συγκρατείται, ανακτά την ψυχραιμία του και αντιμετωπίζει ρεαλιστικά τη νέα κατάσταση. Είναι υποχρεωμένος να διαφυλάξει και να προστατεύσει την τιμή της οικογενείας του. Δεν πρέπει να επιτρέψει τον κοινωνικό διασυρμό. Μπροστά σ' αυτό τον κίνδυνο, για πρώτη φορά στον τριετή γάμο του, μιλά προσβλητικά στη γυναίκα του. Μέχρι τότε, τη σεβόταν, την προστάτευε, τη βοηθούσε, τη θεωρούσε αν και σπάνιο για τα ήθη του τόπου και της εποχής, ισάξιά του. Είναι δεμένος μ' εκείνην. Την πηγαίνει σε γλέντια, τη κρατά από το χέρι. Ωστόσο, μόνο σε μια στιγμή έξαρσης παραφέρεται αυτό δεν είναι ικανό να αλλοιώσει την εικόνα του πραγματικού του χαρακτήρα. Ούτε η μητέρα τον «παρεξηγεί» και είχε δίκιο. Επομένως η αντίδρασή του πατέρα είναι απολύτως δικαιολογημένη, είναι αποτέλεσμα του πόνου, της θλίψης και της υποχρέωσης να διαφυλάξει την υπόληψη της οικογένειάς του.

5. Και στα δύο αποσπάσματα υπάρχουν ενδείξεις που αφορούν στη θέση της γυναίκας. Κοινά σημεία είναι η περιορισμένη ελευθερία των γυναικών τόσο στην ιδιωτική όσο και στην κοινωνική τους ζωή.

Στον Βιζυηνό « Ήθελε να με βγάλειη γιαγιά σου να χαρώ»

Στο Καζαντζάκη «οι γυναίκες οι χαμηλοβλεπούσες τις πέρδικες» Και στα δύο αποσπάσματα οι γυναίκες επιτρέπεται να εκφραστούν μόνο κατόπιν προτροπής του συζύγου. Ο Βιζυηνός « ...και μ' έρριψε το μανδήλι του, να σηκωθώ να χορέψουμε» ενώ στον Καζαντζάκη «Μάργη, της είπε, τραγούδηξε»

Παράλληλα όμως εντοπίζονται και ορισμένες διαφορές. Στην «Αναφορά στο Γκρέκο» η γυναίκα βιώνει έντονη καταπίεση, στερείται την ανδρική αγάπη «άνοιγε και δέχονταν τ' αρσενικά νερά βαθιά στον κόρφο της». Ενώ σε αντίθεση με το Αμάρτημα, εδώ για πρώτη φορά η γυναίκα αντιμετωπίζεται με αγάπη και στοργή από το σύζυγό της, δηλαδή ως ισάξια σύντροφος. « Κι ο κύρης... είχε γλυκάνει» Αξιοσημείωτη είναι η διπλή επανάληψη του «πρώτη φορά».